

بررسی و تحلیل تهدیدهای موجود در مرزهای جمهوری اسلامی ایران

مؤلف: ابراهیم کریمی

توزیع و استفاده از این کتاب درون سازمانی است.

(محرمانه)

دانشگاه علوم انتظامی امین

۱۴۰۰

بررسی و تحلیل تهدیدهای موجود در مرزهای جمهوری اسلامی ایران

انتشارات دانشگاه
علوم انتظامی امین

مؤلف: ابراهیم کریمی

ویراستار علمی: جلال ستاره

ویراستار ادبی: محسن میرزاخانی

صفحه‌آرا: زهرا طاهری

چاپ یکم: تابستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۹۸۰۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز تولید و چاپ معاونت آمد و پشتیبانی ناجا

نشانی: تهران، ابتدای بزرگراه شهید خرازی، خیابان شهید جدی اردبیلی، دانشگاه

علوم انتظامی امین. تلفن: ۴۸۹۳۱۲۹۳

حق هرگونه چاپ و انتشار بدون مجوز از ناشر پیگرد قانونی دارد.

سرشناسه: کریمی، ابراهیم، ۱۳۴۴-

عنوان و نام پدیدآور: بررسی و تحلیل تهدیدهای موجود در مرزهای جمهوری اسلامی ایران / مؤلف ابراهیم کریمی.

مشخصات نشر: تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین، انتشارات، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۳۵۶ص: نقشه (بخشی رنگی)، جدول.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۳-۵۵۲-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه: ص. ۳۵۵ - ۳۵۶.

موضوع: امنیت ملی - ایران موضوع: National security - Iran

موضوع: تهدید - ایران موضوع: Threats - Iran

موضوع: مرزها - ایران - سیاست دولت موضوع: Boundaries - Iran - Government policy

شناسه افزوده: دانشگاه علوم انتظامی امین. انتشارات

رده بندی کنگره: UA۸۵۳

رده بندی دیویی: ۳۵۵/۰۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۶۱۱۰۷۴ وضعیت رکورد: فیبا

سخن ناشر

سرعت شتابان علم و فناوری همراه با گسترش روزافزون آن به‌خصوص علوم و فنون مرتبط با دانش پلیسی و به تبع آن، واگذاری مأموریت‌ها و وظایف جدید به افسران پلیس، ما را بر آن می‌دارد برای همراهی با کاروان رشد و توسعه، با نگاه نوین و عالمانه به این مقوله نگریسته و در این رهگذر از اندوخته‌های علمی اندیشمندان و صاحب‌نظران بهره‌مند شویم.

در قرن حاضر که عصر دانایی و اصالت دانش می‌باشد، حوزه علوم تخصصی پلیس توانسته است به تناسب نیازهای فراوان بشری و ارتقای توقعات و انتظارات انسانی، گام‌های اساسی برداشته و به پیشرفت‌های زیادی نائل آید. دانشگاه علوم انتظامی امین به‌عنوان تنها مؤسسه آموزشی عالی تربیت افسران پلیس در نظام مقدس جمهوری اسلامی و همچنین مرکز ثقل دانش پلیس و مهارت در علوم پلیسی با دارا بودن دانشکده‌های تخصصی مربوط، وظیفه آموزش و تربیت افسران متخصص را برعهده دارد.

این دانشگاه علاوه بر بهره‌گیری از دانش موجود در دنیا، به تناسب و اقتضای بومی، با استفاده از نظرات حوزه‌های تخصصی پلیس، دست به تولید دانش زده و با تدوین و تألیف منابع آموزشی مورد نیاز، خلأهای علمی خود را پوشش می‌دهد.

دانشگاه علوم انتظامی امین با تقویت ادبیات و دانش انتظامی، زمینه‌های رشد و توسعه آموزش دانشجویان رشته‌های تخصصی را فراهم کرده است تا پاسخ‌گوی نیازها و انتظارات روزافزون جامعه در حوزه علوم پلیسی باشد. کتابی که پیش روی شما خواننده گرامی قرار دارد، حاصل همین ایده بوده و به دانشجویان عزیز دانشگاه علوم انتظامی امین، همکاران، اندیشمندان و علاقه‌مندان تقدیم می‌شود و انتظار می‌رود که با ارائه نظرات اصلاحی خود معاونت تربیت و آموزش دانشگاه را در راستای ارتقا و بهبود کیفی کتاب یاری کنند.

فهرست

پیش گفتار ۱۳

مقدمه ۱۷

فصل اول: چیستی و چرایی تهدیدهای امنیتی

درآمدی بر چیستی و چرایی تهدیدهای امنیتی ۲۲

نظریه امنیت ۲۴

نظریه امنیت - توسعه ۲۴

* چند سویه نگر ۲۵

ماهیت و مفهوم تهدید ۲۶

تعریف تهدید ۲۶

امنیت در مکتب اسلام ۲۹

مفهوم امنیت در قرن بیست و یکم ۳۴

موضوع تهدید ۳۶

منبع تهدید ۳۷

عوامل سیاسی ۳۷

۳۹	عوامل طبیعی
۴۰	عوامل اقتصادی
۴۰	عوامل نظامی
۴۱	عامل تهدید
۴۲	حوزه تهدید
۴۲	بعد مادی
۴۳	بعد ذهنی و ایده
۴۵	بعد نهادی
۴۶	طبقه‌بندی تهدید
۴۷	تهدید داخلی
۴۸	تهدید خارجی
۴۸	تهدید نرم
۵۰	ویژگی‌های تهدید نرم
۵۳	ابعاد تهدیدهای نرم
۵۴	ابزارهای اعمال تهدید نرم
۵۸	تهدیدهای نظامی
۶۳	تعریف مرز و سرحد
۶۴	مفهوم مرز
۶۵	مرز از دیدگاه جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک
۶۸	امنیت مرز و عوامل ژئوپلیتیک مؤثر بر آن
۶۹	نقش عوامل اقتصادی و تأثیر آن بر کارکرد امنیتی مرز
۷۰	ثبات و بی‌ثباتی در کشورهای همسایه و تأثیر آن بر کارکرد امنیتی مرز
۷۱	اختلاف‌های اراضی

۷۲	مسائل مرزی
۷۲	منابع مشترک در مرز
۷۳	اختلاف‌های تاریخی
۷۳	ساختار روابط ژئوپلیتیک منطقه‌ای
۷۴	استراتژی امنیتی متعارض
۷۵	عملکرد مرزها
۷۶	مسائل مرزی
۷۷	مسائل قومی-مذهبی
۷۸	سؤال‌های فصل اول

فصل دوم: پیشینه تهدیدهای سرزمینی ایران در گذر تاریخ

۸۰	دوران قبل از پهلوی
۸۸	دوران پهلوی
۹۷	دوران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۰۱	سؤال‌های فصل دوم

فصل سوم: مبانی قانونی مقابله با تهدیدهای سرزمینی ایران در مرزها

۱۰۴	درآمدی بر مبانی قانونی مقابله با تهدیدهای سرزمینی ایران در مرزها
۱۰۵	قوانین و مقررات بین‌الملل
۱۰۶	انواع حقوق بین‌الملل
۱۰۸	قوانین و مقررات مصوب در جمهوری اسلامی ایران
۱۱۰	رسیدگی به مسائل مرزی با کشورهای همسایه شمالی
۱۱۳	رسیدگی به حوادث مرزی مشترک با ترکیه
۱۱۶	رسیدگی به حوادث مرزی مشترک بین ایران و عراق

پیش‌گفتار

جهان امروز در معرض دگرگونی، تغییر و تحولات فزاینده‌ای قرار دارد؛ به‌خصوص حرکت به سمت‌وسوی «دهکده واحد جهانی» و درهم ریختن نظام‌ها و سازمان‌های ملی موجود، در عین حال بروز و ظهور چالش‌ها و بحران‌های جدید در عرصه‌های سیاست، فرهنگ، اقتصاد، امنیت و... در جهان ایجاب می‌کند که این تحولات و جریان‌ها به‌دقت مطالعه شوند و مهم‌تر اینکه مؤلفه‌ها، عوامل و اسباب مؤثر در خیزش، تسریع و یا سمت‌وسو دادن این حوادث و تغییرات نیز باید ارزیابی و مورد شناخت قرار گیرد؛ از سوی دیگر چنانکه گفته شد امنیت مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد در یک جامعه پدیدار و استمرار می‌یابد. در نگرش‌های سنتی به مقوله امنیت اغلب کاربرد نیروهای نظامی و تهدید محوری مورد توجه بوده؛ در حالی که در مطالعات امنیتی انتقادی و جامعه‌نگر امروز، گروه‌های اجتماعی می‌توانند نه تنها از ناحیه ابزار نظامی بلکه از راه عوامل محیطی یا اقتصادی مورد تهدید قرار گیرند و این عوامل می‌توانند به‌نوبه خود یکپارچگی یا استقلال سیاسی یک کشور را مورد تهدید قرار دهند. نظریه پردازان زیادی به بروز ناپایداری‌های امنیتی در نتیجه عدم تحقق مؤلفه‌های توسعه پایدار توجه کرده‌اند.

صاحب‌نظران تهدیدها را مجموع شرایطی دانسته‌اند که در صورت وقوع انسان، فضاهای زندگی شهری و فعالیت او را در معرض خطر قرار می‌دهد؛ جلوه‌های این خطر از دامنه‌های گسترده چون هم‌زدن نظم و امنیت و عدم امکان زندگی و فعالیت در وضعیت مناسب تا نابودی و حذف زندگی و فعالیت را در بر می‌گیرد؛ در

این مفهوم هنگامی تهدید تبدیل به خطر می شود که خسارات ناشی از تهدید به زندگی انسانی و فعالیت های او در پهنه سرزمین وارد گردد و تهدیدها متوجه نقاط آسیب پذیر باشد. در ابتدا تهدیدهای طبیعی و مخاطرات محیطی، محیط زیستی و سپس مجموعه تهدیدهای اقتصادی و در نهایت تهدیدهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشوری مدنظر است (جمع بندی تهدیدهای امنیتی - دفاعی).

امنیت دارای سطوح و ابعاد است؛ در زمینه سطوح شامل امنیت فردی، گروهی، ملتی (ملی)، امتی و جهانی می شود؛ در زمینه ابعاد نیز شامل سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و... می شود؛ در تقسیم بندی دیگر امنیت دارای دو بعد سخت و نرم است. امنیت در بعد سخت آن شامل تجهیزات و ساختارهای حکومتی که برای ایجاد و تدوام امنیت تلاش می کنند. امنیت نرم وضعیتی است که با ایجاد و تقویت توان جذب کنندگی در جامعه به وجود می آید و شامل هر نوع تفکر، اندیشه، ایدئولوژی، مکتب که منجر به ایجاد ارزش در جامعه باهدف برقراری امنیت و تدوام آن می شود. در امنیت نرم، آسیب پذیری به دلیل اینکه تهدید نرم به اندازه تهدید سخت مشخص و ملموس نیست، اهمیت بیشتری دارد. کسب آمادگی در این حوزه به زمان زیادی نیاز دارد. با گسترش ارتباطات، آسیب پذیری در جوامع گوناگون زیاد شده است. در امنیت نرم، تهدیدگر چندان مشخص نیست. بلایای طبیعی، گسترش بیماری های فراگیر، کاهش تولید مواد غذایی، سرخوردگی و تبعیض در برخوردها، ناتوانی دولت ها در فراهم آوردن زیرساخت های لازم برای انجام فعالیت های مفید برای شهروندان می توانند بستری برای افزایش آسیب پذیری جامعه در برابر دیگران باشد و یا جامعه را از درون تهدید کند.

دنیای مادی گرا غرب امنیت خود را در نداشتن امنیت دیگران تعریف می کند. امنیت را در داشتن قدرت و زور و سلطه بر دیگر کشورها و داشتن تسلیحات نظامی و تجهیزات پیشرفته می داند.